

OSNOVI RATNE MEDICINE

PRIRUČNIK ZA LEKARE I SREDNJEMEDICINSKI KADAR

Izdanje *Sanitetske uprave DSNO*, autori grupa medicinskih stručnjaka i sanitetskih oficira JNA, Beograd, 1965. godine; knjiga ima 547 strana, a cena joj je 900 dinara (izdavač: *Institut za Vojnomedicinsku dokumentaciju*, Beograd, Svetozara Markovića 70).

Ovo je prvi priručnik ove vrste u našoj zemlji u kojem je, na sažet, jasan i pristupačan način obuhvaćena celokupna problematika ratne medicine, dakle, prvi naš ratni medicinski minimum neophodan ne samo svakom oficiru — lekaru i sanitetskom tehničaru, već i svakom zdravstvenom radniku u zemlji, a istovremeno i koristan podsetnik svakom starešini u JNA (odobren da se koristi kao udžbenik za obuku u JNA). Cilj je priručnika da se sanitetski kadar, pre svega, upozna s onim pitanjima iz delokruga sanitetske službe s kojima će se u ratu neizbežno suočavati.

Priručnik ima pet poglavlja. U prvom, *Osnovni problemi i principi organizacije sanitetske službe u ratu*, iako srazmerno malom (33 stranice), uspešno su obrađena osnovna pitanja ratne medicinske doktrine i taktička načela ratne sanitetske službe, njeni zadaci, principi organizacije ove službe saobraženi našim uslovima i mogućnostima, sanitetsko materijalno obezbeđenje i snabdevanje. Na kraju su istaknuti principi i zahtevi integracije zdravstvene službe u ratu i dat je pregled zdravstvenih ustanova. Iz ovog poglavlja moguće je sagledati osnove i načela medicinskog rada i stvoriti uvid u svu složenost problematike zdravstvene službe u eventualnom ratu, te šta treba preduzeti da se ova služba pripremi za odbranu zemlje.

Drugo poglavlje, *Higijensko-epidemiološko obezbeđenje armije u ratu*, obrađuje veoma značajna pitanja o sprovođenju higijensko-profilaktičkih i protivepidemijskih mera. Metod kojim su razrađena pitanja obezbeđenja i snabdevanja vodom, ishrane (norme, snabdevanje hranom, kontrola i zaštita namirnica), zatim medicinske kontrole obuke i psihofizičke kondicije, higijene (smeštaja i lične), asanacije bojišta itd., posebno je koristan za sve starešine JNA. Ova pitanja tako su obrađena da omogućavaju uvid u svu kompleksnost i značaj higijensko-epidemiološkog obezbeđenja za bojevu gotovost armije, a istovremeno daju i potreban kvantum znanja. Niz primera, praktičnih uputstava, šema i skica, tablica i drugih pokazatelja čine da ovaj deo predstavlja značajan i iscrpan podsetnik kako treba obezbediti bitne i neophodne higijenske uslove jedinicama u ratu.

U ovom delu obrađene su i zarazne bolesti (njihov značaj, podela, kako nastaju, opis najrasprostranjenijih, način suzbijanja i lečenja).

Treće poglavlje, *Sanitetska problematika i mere prilikom upotrebe nuklearno-hemijsko-biološkog oružja*, ukazuje na težinu i složenost zadatka koji bi se u eventualnom ratu, pri primeni ovog oružja, postavili pred zdravstvene radnike kao i sve starešine. Rat koji bi doveo u pitanje opsta-

nak čovečanstva, nameće zadatak da se prouče i upoznaju sve opasnosti koje on sobom donosi i sve njegove manifestacije, a ovo poglavlje u knjizi studiozno obrađuje osnovna pitanja iz ove problematike (povrede nuklearnim oružjem, radijacione povrede i bolesti, trijaža, vrste i osobine hemijskog oružja i bojnih otrova, vrste bioloških napada i borbenih sredstava, oboljenja koja najčešće može da izazove biološki rat, sredstva za NHB-zaštitu, itd.). Na kraju poglavlja obrađena je radiološka, hemijska i biološka dekontaminacija.

U četvrtom poglavlju, *Najčešće povrede i oboljenja i njihovo zbrinjavanje u ratu*, govori se kako o ranjavanjima, povredama i oboljenjima u ratu, tako i o osnovnim psihijatrijskim problemima. Ovaj deo obrađen je kao podsetnik za vojnomedicinski kadar, s detaljnim pregledom mogućih rana i povreda i važnijih oboljenja u ratu, što dobrim delom može poslužiti i svakom starešini u armiji radi sticanja uvida u ovo široko područje. Veoma je zanimljiv deo o psihijatrijskoj problematici u ratu. Datom etiologijom i vojnomedicinskim karakteristikama o psihoneuroticima, nemotivisanim, emocionalno nezrelim i psihopatskim ličnostima, umnogome je (na jednostavan i razumljiv način) olakšano svim starešinama da ostvare bar delimičan uvid u područje bolesne psihe i doprinesu sagledavanju eventualnih problema koji se mogu pojaviti ili već postoje. Svakako da će ovo biti pogotovo značajno za ratne uslove i psihotraume koje u očekivanim strahotama nuklearnog rata mogu nastati.

Peto poglavlje *Tehnika izvođenja važnijih mera zbrinjavanja ranjenika i bolesnika*, govori o pružanju važnijih mera prve i opšte medicinske pomoći, o tehnicima izvođenja malih i hitnih hirurških intervencija i o osnovnim laboratorijskim pregledima. Ovaj deo obrađen je za sanitetski kadar, a može korisno poslužiti i u obuci. U slučaju nužde mogao bi se koristiti i kao priručnik neobučenom ljudstvu za ukazivanje prve pomoći.

Na kraju knjige, kao poseban deo, dati su prilozi (pregledi, tabele, šeme, neke norme, itd.) koji su veoma korisni pri proceni situacije i donošenju odluke o upotrebi sanitetskih snaga i sredstava, a upućuju i na mere koje se mogu preduzeti u pojedinim borbenim situacijama.

U celini, priručnik je uspelo, pregledno i poučno delo koje ima više-struki značaj i namenu, te se njegova upotreba sigurno neće ograničiti na sanitetski kadar: minimum znanja iz ratne medicine nesumnjivo je danas nužan svim armijskim starešinama, uzimajući u obzir veličinu gubitaka koje bi eventualni rat doneo i oružanoj sili i civilnom stanovništvu.

Knjiga je očigledno pisana s pretenzijama da obuhvati svu kompleksnost vojnomedicinske problematike (teoretske postavke, preventivu, kurativu, traumatologiju, tehniku postupaka itd.), u čemu se, sudeći po obrađenim poglavljima, verovatno i uspelo. Ona je ovde, u odnosu na do sada pristupne materijale, otišla i znatan korak napred, jer će mnogobrojni detalji (definicije, simptomatologije, vojnomedicinske karakteristike, etiologije, kliničke slike, mere profilakse, uputi za terapiju, dijagnoze, prognoze, tabele, skice, grafikoni i bogatstvo ostalih korisnih saveta, analiza itd.) u ratu verovatno poslužiti kao siguran oslonac sanitetskom kadru (i vojnom i civilnom) u mnogobrojnim slučajevima opisanim u ovom priručniku, a s kojima se u redovnom životu neće susretati. Svakako, znatne koristi može imati i svaki starešina koji se, u određenoj situaciji, ovim priručnikom posluži. »Ako se opravdano traži da u eventualnom budućem opštenarod-

nom ratu zdravstvena služba mora biti ,svuda prisutna', onda je bar isto toliko nužno da svaki zdravstveni radnik — i lekar i medicinska sestra, sanitetski tehničar i drugi — bude sposoban da deluje u svim onim ratnim situacijama u kojima se od njega traži minimum znanja iz ratne medicine« — kaže se u predgovoru ovog priručnika.

Ova knjiga ukazuje na svu složenost problematike zdravstvene službe u eventualnom nuklearnom ratu i daje osnovne smernice za neposredan organizacijski kao i praktičan rad koji treba sprovoditi, kako bi odbrana zemlje bila što uspešnija, a u čemu sanitetska služba i njeni radnici mogu i treba da daju što veći udeo. U tim izuzetnim naporima ovaj priručnik im može mnogo pomoći.

I. R.

Pukovnik Vasilije Nikolić: *Savremena sredstva za forsiranje reka*

Major Milan Dimić: *Uloga trupnih starešina i organa komandi u održavanju tehnike*

Potpukovnik Branko Končar: *Sastanak vojnog kolektiva*

Kap. I. kl. Milisav Pejović: *Vodna taktička vežba s bojnim gađanjem*

Kap. I kl. Budimir Rapajić: *O pripremi komandira voda i odeljenja za izvođenje obuke*

Kap. Dragoljub Simonović: *O upotrebi vazdušne puške pri obuci vojnika iz nastave gađanja*

Potpukovnik Milan Kovačić: *Tablice za proračun marša*

General-potpukovnik Vlado Bajić: *Treća krajiška brigada u bici na Neretvi*

Pored ovoga, *Vojni glasnik* u ovom broju donosi prikaze članaka iz inostranih vojnih časopisa, zatim taktičko-tehničke i druge novosti.

Potpukovnik Luka Anđelić: *Neka pitanja komandovanja u nižim jedinicama*

Pukovnik Zdravko Verbić: *O značaju obuke iz naoružanja i tehnike*

Pukovnik Stevo Hrštić: *Uticao tehnčkih sredstava izviđanja na mogućnost maskiranja*

Potpukovnik Maksim Vivoda: *O nekim pitanjima organizacije inženjerskih radova*

Potpukovnik Novo Čivša: *Osvrt na članak »Inženjersko obezbeđenje pešađijskog bataljona u napadu«*

Potpukovnik Petar Malobabić: *Planiranje vannastavne aktivnosti vojnika*

Potpukovnik Slobodan Milanović: *Ortoskop u lakoj protivavionskoj artijeriji*

Stariji vodnik Luka Stević: *Obrada terenskih podataka grafičkom metodom na okrugloj planšeti M-60*

Major Mirko Stevanović: *Planiranje materijalnog obezbeđenja nastave u četni i bataljonu*

Stariji vodnik Čedo Milojević: *Evidencija koju vodi četni — baterijski starešina*

Potpukovnik Milan Obradović: *Obaveštajno-bezbednosne mere u Bihaćkoj operaciji*

Pukovnik Mihailo Tomašević: *Ratno lukavstvo u II svetskom ratu*

Pored ovoga, *Vojni glasnik* u ovom broju donosi prikaze članaka iz inostranih vojnih časopisa, zatim taktičko-tehničke i druge novosti.

Pukovnik Stevan Roglić: *Zajednička dejstva raketnih, lovačko-presretačkih i PAA jedinica u sistemu PVO*

Pukovnik Dušan Gabrijelčić: *Neka pitanja organizacije i funkcionisanja savremene tehničke škole*

Major Miomir Ivanović: *Dnevni pregled radarskih uređaja*

Stariji vodnik Čedomir Pešut: *Metodi uvežbavanja stalnih radova u svim stepenima održavanja vazduhoplovnog materijala*

Kapetan Petar Robinac: *Upotreba termospregova u vazduhoplovstvu*

Dipl. inž. Nikola Marcikić: *Prenos energije hidrouljem*

Dipl. inž. Milovan Čulafić: *Elementi za preklapanje i opravdanost upotrebe automatike kod rezervnih centrala*

Pukovnik dr Milan Jovanović: *Vojni vazduhoplov kao pravna kategorija*

Pored ovoga, *Vazduhoplovni glasnik* u ovom broju donosi prikaze članaka iz inostranih vojnih časopisa, zatim vesti i novosti, kao i bibliografiju naših knjiga i časopisa.

MORNARIČKI GLASNIK 5/1965.

Admiral Mate Jerković: *O nekim pretpostavkama izgradnje ratne mornarice (povodom 23. godišnjice JRM)*

Poručnik b. broda Veljko Čučković: *Metodska uputstva za predmete u vojnim školama*

Kapetan fregate Radivoje Đurišić: *Upotreba kino-foto mitraljeza u obuci gadanja na LPAA topovima na brodovima*

Kapetan I kl. Radovan Kotarac: *Kvarovi glavnih brodskih kondenzatora*

Dr Dušan Kostiov: *Ishrana lakih ronilaca*

Kapetan korvete Marko Šaban: *Obalska baterija »Vratnička« u NOR-u*

Pored ovoga, *Mornarički glasnik* u ovom broju donosi i rubrike »Odzivi čitalaca«, »Iz vojnopomorske literature«, »Iz nauke i tehnike«, »Vesti i novosti«, kao i »Bibliografiju«.

VOJNOSANITETSKI PREGLED 9/1965.

Docent dr Desanka Kosanović-Četković i pukovnik docent dr Ratko Kaljalović: *Rani elementi prognoze kod tetanusa i njihov značaj u zbrinjavanju obolelih*

J. Stajić, A. Milovanović, D. Stojanović i tehnički saradnik Z. Ralević: *Dekontaminacija radioaktivno kontaminirane kože oglednih životinja pomoću materija za dekontaminaciju bez upotrebe vode*

Pukovnik dr Marjan Južnić i potpukovnik docent dr Lea Bogdanov: *Eksperimentalna procena uticaja antibiotika na zarašćivanje kontaminiranih rana (III Pokusi hloramicetinom)*

Dr Nikola Dekleva: *Izolovane povrede talusa sa osvrtom na njegovu vaskularizaciju*

Pukovnik dr Anđelko Kučišec: *Vanjska duodenalna fistula kao hirurški problem*

Docent dr Ines Wesley-Tanasković: *O pisanju naučnih i stručnih radova*

Pukovnik dr Albin Šivic: *Zdravstvena služba i masovne nesreće*

Major dr Živko Jovanović i pukovnik dr Slobodan Dunjić: *Slučaj izolovanog preloma femura praćen komatoznim stanjem i heterotopnom osifikacijom u predelu nepovređenog kolena*

Potpukovnik dr Janez Jenšterle: *Ruptura arterije femoralis*

Pukovnik dr Stanislav Piščević: *Varikozne vene donjih ekstremiteta*

Pored ovoga, *Vojnosanitetski pregled* u ovom broju donosi i sledeće rubrike: »Prikazi knjiga« i »Referati«.

VOJNOSANITETSKI PREGLED 10/1965.

General-pukovnik avijacije Zdenko Ulepić: *Dvadeset godina Vazduhoplovnomedicinskog instituta*

Kapetan Ranko Popović, psiholog: *Prognostička valjanost psiholoških instrumenata za selekciju letaća*

Major dr Aleksandar Radović, potpukovnik dr Rudi Debijadi i biolog dr Jovan Davidović: *Delovanje odela sa natpritiskom na kardiovaskularni sistem*

Pukovnik docent dr Antun Rišavi, vojni službenik I kl dr Krunoslava Dra-
kulić i sanitetski tehničar Radivoje Mihajlović: *Uloga govorne audiometrije pri
ispitivanju lezija sluha u letača*

Potpukovnik dr R. Debijađi, dr N. Dekleva, major dr A. Radović, dr J.
Davidović i veterinar-patolog V. Đoković: *Prilog pokušaju terapije edema mozga
fiktivnom visinom*

Biolog dr Jovan Davidović, potpukovnik dr Rudi Debijađi, biolog Stojanka
Elčić i biolog Vukosava Davidović: *Uticaj buke na otpornost prema akutnoj
hipoksiji*

Major dr Nikola Gazivoda: *Analiza kranio-cerebralnih povreda u letača*

Dr Zoran Đorđević: *Analiza sistematskih pregleda avio-mehaničara*

Pukovnik dr Alfred Najfeld: *Udeo »greške pilota« u »ljudskom faktoru«
pri vazduhoplovnim udesima*

Dr Stojan Cmelić: *Sklonost ka udesima u vazduhoplovstvu kao psihološki
problem*

Potpukovnik dr Ivan Milaković: *Dubinskopsihološki aspekti motivacije za
vazduhoplovstvom*

Kapetan dr Steva Petrović: *Medikamenti o kojima treba da vodi računa
letački lekar*

Pored ovoga, *Vojnosanitetski pregled* u ovom broju donosi i rubriku »Re-
ferati«.

VOJNOTEHNIČKI GLASNIK •11/1965.

Kapetan Ilija Nikolić, dipl. inž.: *Problematika remonta sredstava veze*

Potpukovnici: Stevo Gagić i Drago Malešević: *Izbor najpogodnijeg teh-
ničkog rešenja za rušenje mostova*

Tehničar Ivo Roganović: *Troškovi korišćenja, izgradnje i održavanja
puteva*

Kapetan Radovan Ilić, dipl. inž. tehn. fizike: *Kontrola površinske i zapre-
minske radiološke kontaminacije*

Vladimir Mudri, dipl. inž.: *Korišćenje metalne sfere nošene balonom za
ispitivanje karakteristika radara*

Milan Tešić, dipl. inž.: *Fizičko-mehanička svojstva smrznutog tla i zaštita
trupa puta od dejstva mraza*

Kapetan Stevan Milanović: *Magnetski pojačavači*

Pukovnik Milutin Lutovac: *Savremeni oklopni transporteri*

Pored ovoga, *Vojnotehnički glasnik* u ovom broju donosi naučne i tehničke
novosti i zanimljivosti iz inostranih i domaćih časopisa, kao i bibliografiju.

VOJNOTEHNIČKI GLASNIK 12/1965.

*Tehničko uzdizanje starešina i vojnika i uloga vojnostručnih časopisa u
tome*

Major Zlatko Slobodanac: *Korišćenje auto-trenažera u obuci vožnje*

Potpukovnik Milorad Arsić: *Iskustva u radu grupe za održavanje puta pri
izradi drvenog mosta*

Kapetan I kl Vladimir Simić: *Rukovanje dijaprojektorom i njegova uloga
kao nastavnog sredstva*

Major Vladimir Šupek: *Samopodešavajući klipni prstenovi*

Major Atanas Janevski: *Električna ispitivanja, opravka i podešavanje cev-
nog milivoltmetra GM6058*

Kapetan Stevan Milanović: *Magnetski pojačavači (nastavak)*

Kapetan Miodrag Simović, dipl. inž.: *Mehanizmi vezivanja radioaktivnih
čestica za površine čvrstih materijala*

Kapetan Vukašin Jekić: *Acetilen*

Izvodi iz Zakona o mernim jedinicama i merilima

Pored ovoga, *Vojnotehnički glasnik* u ovom broju donosi naučne i tehničke novosti i zanimljivosti iz inostranih časopisa, kao i bibliografiju.

VOJNOEKONOMSKI PREGLED 5/1965.

General-major Tone Marinček: *Privredna reforma i Armija*

Pukovnik Rudolf Musi: *Usaglašavanje materijalno-finansijskih planova za 1965. i 1966. godinu sa privrednom reformom*

Poručnik Vitomir Miladinović, dipl. inž.: *Metodologija izračunavanja i analize cene prevoza vojnim motornim vozilima*

Potpukovnik Petar Ninković: *Materijalna odgovornost vojnih lica po novom Zakonu o JNA*

Potpukovnik Ivan Ljubanović: *O nekim pitanjima organizacije ishrane na inženjerskim poligonima*

Kapetan I kl Dobrivoje Milošević: *Čuvanje većih količina krompira u jedinicama u zimskom periodu*

Major Stevo Stjepanović: *Numeratori i boja za markiranje vojničkog rublja*

Zastavnik Velija Destanović: *Korišćenje tablice povratnih vrednosti pri deljenju sa računskim mašinama*

Pored ovoga, *Vojnoekonomski pregled* u ovom broju donosi i rubrike: »Iz života škola i drugih domena«, »Iz sudske prakse«, »Prikazi iz inostranih publikacija i vojnih časopisa«, »Ekonomske, naučne i tehničke novosti i zanimljivosti«, kao i »Bibliografija«.